

Kyproksen ongelma ja piirteitä rauhanturvajoukkojen toiminnasta saarella

Kenraaliluutnantti A E Martola

(Esitelmä Suomen Sotatieteellisen Seuran kuukausikokouksessa
26. 11. 1966)

Minulla on kunnia kertoa Suomen Sotatieteelliselle Seuralle Kyproksen ongelmasta ja esittää muutamia piirteitä rauhanturvajoukkojen toiminnasta saarella.

Asialla lieene ajankohtaisuutta kaikille suomalaisille erityisesti sen takia, että Suomi on ollut pataljoonan voimin mukana rauhanturvajoukkojen toiminnassa Kyproksella koko ajan, nyt siis jo yli 2½ vuotta.

Taustaksi esitelmälleni luon aluksi lyhyen katsauksen saareen ja sen historiaan. Saaren koko on keskiosalta, jättäen kapean koilliseen työntyvän niemen pois, noin 180 x 90 km. Se vastaa siis Uudenmaan läänin suuruista aluetta. Saarella on noin 580.000 asukasta, joista on kreikkalaisia 445.000 ja turkkilaisia 105.000 sekä loput noin 30.000 englantilaisia, armenialaisia ym. Kreikkalaisia on siis noin 80 % koko asukasmäärästä turkkilaisia noin 18 %. Koko alueen huomioon ottaen eri kansallisuudet asuvat melko sekaisin. Pääkaupungin Nicosian 100.000 asukkaasta on noin 30.000 turkkilaista. Pienemmissä kaupungeissa Famagustassa, Larnacassa, Limassolissa ja Lefkassa on myös tuhansia henkilöitä käsittäviä turkkilaisia vähemmistöjä. Maan 619 kylästä on 393 kokonaan kreikkalalaisia, 120 turkkilaisia ja 106 kaksikielistä. Arvattavasti uskonnollis-

ta syistä eri kansallisuuksiin kuuluvien välillä ei juuri ole seka-avioliit-toja. Vuosisatojen kuluessa ne ovat kuitenkin pakosta työskennelleet paljon rinta rinnan virastoissa, konttoreissa ja liikkeissä, joten heillä pitäisi olla mahdollisuuksia tulevaisuudessakin elää keskenään sovinnossa, kunhan nykyisen riidan aiheet saadaan selvitettyä.

Saaren historia on erittäin mielenkiintoinen. Ihmisiä siellä on asunut jo tuhansia vuosia ennen Kristusta. Kiinteän asumuksen jäännöksiä on löydetty ajalta 4000 vuotta ennen Kristusta. Foinikialaiset hallitsivat saarta vuodesta 1400 ennen Kristusta. Niihin aikoihin kreikkalaiset tulivat myös saarelle. Sen jälkeen ovat maata hallinneet assyrialaiset, egyptiläiset, persialaiset, Rooman keisarikunta noin 300 vuotta ja Itä-Rooma 800 vuotta, ranskalainen ristiretkeläis-kuningassuku Lusignaanit 300 vuotta, venetsialaiset noin 80 vuotta, ja heiltä valloittivat turkkilaiset saaren v 1571. Tämä vuosiluku on myös merkittävä, sillä silloin antoi saaren valloittaja, kahden sulan Pasha Lala Mustapha, maata saarelta 30.000 sotilalleen ja niin sai alkunsa Kyproksen turkkilainen asutus.

Huolimatta saaren monista vieraista kansallisuuksista on saaren kreikkalaisväestö säilyttänyt kreikkalaisen mielensä, kielensä ja sivistyksensä.

Hellenismi alkoi jo viime vuosisadan alkupuolella nostaa päätään, sillä Kreikkahan taisteli itsensä vapaaksi turkkilaisherruudesta 1820 luvulla. Silloin tehtiin ilmeisesti joitain samansuuntaisia yrityksiä myös Kyproksella, koskapa turkkilaiset v 1821 hirttivät kaikki Kyproksen kolme piispaa ja heille saivat tehdä seuraa lukuisat Kyproksen johtavat kreikkalaiset.

Vuonna 1878 loppui turkkilaisaika, sillä silloin Turkki palkkioksi Balkanin sodissa Englannilta saamastaan tuesta, vuokrasi Kyproksen Englannille. (Sulkumerkkien välissä saaren huomauttaa, että tässä Suomekin tulee vähän mukaan kuvaan, sillä taistelivathan poikamme niihin aikoihin Gorni-Djubnakin valleilla Balkanilla).

Noista menneistä ajoista puhuttaessa on vielä mainittava, että koko olemassaolonsa ajan on maan kreikkalaiskatolinen kirkko ollut se vahva suoja, jonka turvin saaren kreikkalaisuus on saarelle säilynyt. Kirkon politiikka esim. turkkilaisajalla oli niin taitava, että turkkilaiset saaren valtiat käyttivät kirkkoa luottamusmiehenään suhteissaan kansaan.

Kirkkoa käytettiin mm verojen kokoojana, ja eräs turkkilainen kuvernööri antoi Kyproksen arkkipiispalle arvonimen "Ethnark" = kansanjohtaja, jota hän vieläkin käyttää. Kyproksen kirkko on myös kreikkalaiskatolisen maailman keskuudessa taistellut itselleen erikoisaseman. Jo v 431 tunnusti Efesuksen ekumeeninen konsiili Kyproksen kirkon autokefaaliseksi, ts Jeesuksen opetuslapsen perustamaksi kirkoksi ja sen arkkipiispa sai erikoisoikeudekseen kantaa purppuraväriä juhlapäivinä ja kirjoittaa nimensä punaisella musteella. Kyproksen kirkko on 5. arvojärjestyksessä kreikkalaiskatolisessa maailmassa Konstantinopolin, Jerusalemin, Aleksandrian ja Antiokian patriarkaattien jälkeen. Tähän kaikkeen perustuu, hänen henkilökohtaisten ominaisuuksiensa lisäksi, arkkipiispa Makarioksen nykyinen arvovalta Kyproksen kreikkalaisten keskuudessa.

Englanti oli aluksi, kuten sanottu, vuokraaja, mutta vuodesta 1914 se otti saaren Turkilta pois, koska Turkki oli 1. maailmansodassa sen mielestä ollut väärällä puolella. Englantilaiset menestyivät aluksi hyvin saaren hallitsijoina, — divide et impera taisi olla heidän periaatteenaan — mutta vähitellen saaren kreikkalaiset alkoivat esittää tyytymätömyytään siitä, että he eivät saaneet lähes lainkaan osallistua maan hallintaan ja he alkoivat haaveilla Kreikkaan yhtymistä. Ensimmäiset tästä johtuvat järjestyshäiriöt sattuivat v 1931, mutta ne tukahdutettiin ankarasti. Kreikkaan yhtymisaate "Enosis" eli kuitenkin voimakkaasti. Kreikka ehdotti v 1954 YK:ssa, että Kypros saisi oikeuden itse päättää tulevaisuudestaan. Ehdotus hylättiin, mutta sen seurauksena syntyi 1. 4. 1955 saarella kapina. "Me heitämme englantilaiset mereen", julisti EOKA, joksi vapautusliikettä kutsuttiin. Sen johtajana esiintyi piispa Makarios. Vuoden lopulla ilmoitettiin, että sotilaallista toimintaa johtaa eversti George Grivas. Englantilaiset vastasivat kovilla otteilla. Kenraalikuvernööriksi määrättiin sotamarsalkka Harding ja Makarios karkoitettiin 1956 Seychellen saarelle Tyynellä Valtamerellä ja Grivaksen päästä luvattiin 10.000 puntaa. Turkkilaiset, joista suurin osa poliiseja oli rekrytoitu, olivat yleensä englantilaisten puolella ja hekin hyökkäsivät puolestaan kreikkalaisten kauppoja ja kirkkoja vastaan. Tämän johdosta saaren kreikkalaisten ja turkkilaisten välinen juopa vain syveni. Ankaruudella ei maata saatu rauhoittumaan, ja niinpä englantilaiset hellittivät vähän otettaan v 1958. Makarios vapautettiin keväällä 1957, mutta

hän ei kuitenkaan tullut saarelle, vaan jäi Ateenasta johtamaan vapautusliikettä. Saarelle määrättiin siviilikubernööri ja vähitellen päästiin neuvotteluihin. Niinpä vuoden 1958 lopulla, kun Kyproksen kysymys taas kuten niin monena vuotena ennenkin oli esillä YK:n yleiskokouksessa, vaadittiin entistä pontevammin riittaisuuksille rauhanomaista ratkaisua. Tammikuussa 1959 pääsivät Turkin ja Kreikan hallitukset Zürichissä yksimielisiksi siitä, että Kyproksesta olisi tehtävä itsenäinen valtio. Englannin suostuttua tähän Turkki, Kreikka ja Englanti sekä Makarios Kyproksen edustajana sopivat asiasta Lontoossa vähän myöhemmin. Maaliskuussa 1959 Makarios palasi triumfaattorina Kyprokselle, ja vihdoin 16. 8. 1960 Kyproksesta tuli itsenäinen tasavalta ja Makarioksesta sen presidentti. Valtionuodossa määrättiin, että presidenttinä piti olla Kyproksen kreikkalainen ja varapresidenttinä Kyproksen turkkilainen, joilla molemmilla oli veto-oikeus tärkeimmissä asioissa. Hallituksessa piti olla seitsemän kreikkalaista ja kolme turkkilaista sekä sama suhde kansallisuuksien välillä virkamiehistössä. Armeijassa oli suhde 60—40, kaupungeissa piti olla eri kunnallishallinto turkkilaisille ja kreikkalaisille. Itsenäisyyden takaajavaltioiksi tulivat Englanti, Turkki ja Kreikka. Lisäksi Turkilla oli oikeus pitää saarella 600 miestä käsittävä pataljoona ja Kreikalla 900 miestä käsittävä pataljoona. Englantilaiset saivat pitää saarella kaksi suurta sotilaallista tukikohtaa.

Saaren asukkaat olivat ehkä hieman hämmästyneitä kun kaiken Eno-sikseen tähtäävän työn tuloksena olikin itsenäisyys. Itsenäisyyttä ryhdyttiin kuitenkin toiveikkain mielin toteuttamaan. Keskusteluistani saaren asukkaiden kanssa olen saanut sen käsityksen, että ainakin liikemiespiirit olivat toivorikkaita. Makarios ja turkkilaisten johtaja Kuchuk valokuvattiin yhdessä rauhanpuita istuttamassa, yhteisiä juhlia järjestettiin jne.

Mutta sovintoa ei kestänyt kauan. Riita syntyi pääasiallisesti kolmesta syystä. Turkkilaiset tahtoivat saada valtiomuodon määräyksen mukaisesti 30 % virkamiespaikoista. Tähän kreikkalaiset sanoivat, ettei saarelta löytynyt niin paljon sopivia turkkilaisia henkilöitä. Perustuslain mukaan piti saarelle perustaa 2000 miehen vahvuinen Kyproksen armeija ja siinä piti olla 40 % turkkilaisia ja 60 % kreikkalaisia. Mutta kun turkkilaiset vaativat, että armeija oli jaettava kansallisiin osastoihin, niin armeijan miehistön värväys jäi kesken. Ainoastaan 400 miestä ehdittiin

värvätä. Vaikein kysymys oli kolmas, joka koski kunnallishallintoa maan suurimmissa kaupungeissa. Niissähän piti olla eri kunnallishallitukset kansallisuuksille. Kun kreikkalaiset olivat vastahakoisia tähän, vastasivat turkkilaiset verojen maksulakolla.

Maan hallitsemisessa alkoi esiintyä voittamattomia vaikeuksia. Sisällissota syttyikin jouluna 1963. Turkkilaiset vetäytyivät alueille, joilla he pääasiallisesti asuivat. Näin muodostuivat nykyiset turkkilaisten suljetut alueet Nicosiasta Kyrenian vuoristoon, Lefkan, Limnitiksen alueet ja lisäksi suljetut turkkilaiskaupunginosat Famagustassa, Larnacassa, Limassolissa ja Ktimassa. Näiden alueiden ulkopuolella jäivät asukkaat kuitenkin paikoilleen moneen turkkilaiskylään.

Molemmiin puolin muodostettiin aseellisia osastoja — niitä oli muuten jo kuukausia salaa valmisteltu. Ensimmäiset yhteenotot olivat aika verisiä erikoisesti Nicosian alueella. Selviä taisteluissa kaatumistapauksia ei liene ollut kuin muutamia kymmeniä, mutta turkkilaispuoli kaipaa vielä yli 200 kadonnutta ja kreikkalaispuoli noin 40 kadonnutta. Onneksi englantilaiset olivat kuitenkin paikan päällä tukialueillaan ja heillä tuntui vielä olevan vastuuta saaren asioista. Eräiden kuvausten mukaan he suorastaan pakottivat Makarioksen pyytämään heidät rauhan ylläpitäjiksi. Heidän avullaan tilanne rauhoittui tai sanokaamme kivettyi suurin piirtein sellaiseksi kuin mitä se nyt on. Mm tuo kuuluisa Nicosian ”Vihreä linja”, jota suomalaisetkin nyt vartioivat, syntyi englantilaisen kenraalin vihreällä kynällä kartalle merkitsemänä turkkilais- ja kreikkalaiskaupunginosien rajaviivalle.

Asia otettiin nopeasti esille YK:ssa. Turvallisuusneuvosto päätti 3. 3. 1964 lähettää Kyprokselle 7000 miehen suuruisen rauhanturvajoukon kolmeksi kuukaudeksi. Pääsihteeri U Thant määräsi suurlähettiläs Sakari Tuomiojan välittäjäksi selkkauksen selvittämistä varten. YK:n rauhanturvajoukkojen toiminta-aikaa saarella on sen jälkeen jatkuvasti pidennetty kolmen tai kuuden kuukauden väliajoin.

Sillä aikaa olivat saaren molemmat riihapuolet nopeasti koettaneet hankkia itselleen aseita ja joukkoja. Ne olivat aluksi enemmän tai vähemmän kokoonhaalittuja, mutta sanottiin kreikkalaispuolen saaneen nopeasti parikymmentä tuhatta miestä ja turkkilaispuolen kuutisen tuhatta miestä aseisiin. Näiden väliin asettuivat YK:n joukot tullessaan saarelle huhtikuussa 1964.

Siinä sitä oltiin. Pienen saaren kaksi kansallisuutta, 445.000 105.000:ttä vastaan, ase kädessä toisiaan tuhoamassa. Asia näyttää pieneltä, mutta sitä se ei ole. Viha on vielä suuri molempien kansanosien välillä. Toista innostaa hellenismien vahva aate. Mielissä väikkyy vuosituhansien takainen aika, jolloin kreikkalainen sivistys oli maailman hienoin ja vallitsi Kreikan lisäksi erityisesti Vähän-Aasian länsirannikolla ja Kyproksella. Eikö nyt, sanovat kreikkalaiset, demokratian ja kansojen itsemääräämisoikeuden aikana, saaren enemmistö saisi määrätä, että saari liittyisi emämaahan Kreikkaan. On huomattava, että vaikka saari on itsenäinen valtakunta, tämän aseman taloudelliset ja poliittiset edut unohdetaan ja ainakin juhlapuheissa puhutaan innostuneesti vain Enosisesta, Kreikkaan liittymisestä ainoana ratkaisuna. Saaren turkkilaisien kai mieluummin toivottaisiin jättävän sen, mutta jos he jäävät, ei heille enää voitaisi myöntää nykyisen valtiomuodon suuria liian suuria oikeuksia. Turkkilaisille olisi laadittava uusi status, joka ei soisi heille liian suuria valtiollisia oikeuksia, mutta kylläkin vähemmistölle kuuluvat sivistykselliset ja uskonnolliset oikeudet. Kyproksen kreikkalaisten mieltä puolesta puhujana ja kannattajana on Kreikka.

Kyproksen turkkilaiset taas toimivat vanhan mahtavan Ottomaanivaltion uljaisiin perinteisiin perustuvan, uudestisyntyneen turkkilaisaateen innoittamina. He puolustavat henkeään ja omaisuuttaan saarella, jolla heidän on hyvä olla. He muistavat kuinka Kreetalta, joka ensimmäisen maailmansodan aikoihin joutui Kreikan valtapiiriin, ovat kaikki sen yli 90.000 turkkilaista ajettu pois ja Rhodos-saarella, joka toisen maailmansodan seurauksena muuttui italialaisesta kreikkalaiseksi, on 30.000:sta turkkilaisesta vain parituhatta jäljellä. Jäljet pelottavat ja enemmistä asemista ei enää tahdota luopua. Kyproksen turkkilaiset vaativatkin itselleen suojattua asemaa joko siten, että Enosis-tapauksessa saaresta lohkaistaan osa Turkille tai siten, että saaren jäädessä itsenäiseksi sen turkkilaisille järjestetään oma hallinto Sveitsin kanttonien malliin, lyhyesti sanoen joko jako tai liittovaltio.

Kyproksen turkkilaisien puolesta puhujana ja kannattajana on Turkki. Näin huomaamme, että Kyproksen pulma laajenee kreikkalais-turkkilaiseksi kysymykseksi. Kun nämä maat ovat NATO:n jäseniä, kiinnostaa kysymys myös Amerikan Yhdysvaltoja. Asia kiinnostaa myös Englantia, jolle Kyproksella olevat tukikohdat tai ainakin toinen niistä ovat

välttämättömiä. Rauhan säilyminen Kyproksella ja Kyproksen pulman saattaminen rauhanomaiseen ratkaisuun on siis maailmanpoliittisesti tärkeä kysymys.

Siirtykäämme nyt YK:n joukkojen toimintaan saarella. Aluksi lyhyt kuvaus siellä olevista voimista.

KREIKKALAIS-KYPROSLAINEN PUOLI

Kreikkalaispuolen aseellisten voimien kokonaisvahvuus on noin 13.600 miestä, joista 6000 miestä on tuotu kaikessa hiljaisuudessa Kreikasta. On huomattava, että upseeristo on kokonaisuudessaan kapteenista alkaen kreikkalaista vakinaisen väen upseeristoa. Aseistus on peräisin monesta maasta. Tavallisen jalkaväkiaseistuksen lisäksi on joukoilla tykistöä ja panssarivaunuja. Mainittujen joukkojen lisäksi on mobilisoitavissa koulutettuja joukkoja n 13.000 miestä.

TURKKILAIS-KYPROSLAISET VOIMAT

Turkkilaisten lukumäärä on noin 6.350 miestä, mutta käytännöllisesti katsoen kaikki miespuoliset turkkilaiset noin 7000—8000 miestä ovat joukon reservinä. Ylempi upseeristo on täälläkin kuten vastapuolella naapurista, siis Turkin vakinaista upseeristoa. Turkkilaisjoukoilla on käytettävissään vain jalkaväen aseita.

YK:n JOUKOT

YK:n joukot ovat muodostetut saman periaatteen mukaan kuin aikoinaan Suezin ja Kongon joukot muodostettiin, ts joukkoja tarjoavien YK:n jäsenmaiden joukosta YK:n pääsihteeri valitsee sen maan hallituksen kanssa, johon joukkoja on päätetty lähettää, sopivat maat ja määrittellee samalla kunkin kontingentin suuruuden. Kyprokselle valittiin joukkoja lähettämään Englanti, Suomi, Tanska, Ruotsi, Kanada ja Irlanti. Kukin maa asettaa saarelle noin pataljoonan voimat. Itävallasta

on kenttäsairaala ja Australiasta sekä Uudesta-Seelannista poliisivoimia. YK:n joukkojen vahvuus on nykyisin 4500 miestä. Kokonaisuudessaan on noin 100 miestä erotettu joukon esikuntaan, Headquartersiin, jossa kaikki kansallisuudet ovat mahdollisimman tasapuolisesti edustettuina, niinpä esikuntapäällikkönä on britti, varaesikuntapäällikkönä kanadalainen, operatiivisen osaston päällikkönä tanskalainen, tiedusteluosaston päällikkönä ruotsalainen, henkilöosaston päällikkönä suomalainen, maan talouselämän yhdysupseerina irlantilainen jne.

YK:n joukot ovat erittäin liikuntakykyiset. Kuorma-autoja, Land Rovereja, on riittävästi nopeiden kuljetusten järjestämiseen ja kaikilla pataljoonilla on joukko nopeita panssaroituja tiedusteluvaunuja "ferret'ejä".

Joukoilla on erinomaiset viestiyhteydet. Radioverkosto on ensiluokkainen ja sitä täytyy käyttää kaiken kuunteluvaaran uhallakin toimintatilanteissa. Minäkin olen koko ajan kuljettanut autossani radiolaitteita, joilla voin olla yhteydessä tärkeimpien alaisten kanssa.

Aseistus on tietenkin kirjavaa, sillä jokaisella pataljoonalla on omat aseensa. Ammusten täydennys on hyvin järjestetty. Raskain ase on kranaatinheitin. Lisäksi on sinko-tyyppisiä pst-aseita. Yleensä ammuksia tarvitaan vain harjoituksissa. Toiminnassa raskaimpana aseena on yleensä ollut konepistooli. Joukon muonitus tapahtuu englantilaisen tukikohdan välityksellä.

Eri maiden pataljoonat ovat erilailla rekrytoituja. Ruotsilla ja Suomella ne ovat vapaaehtoisista kokoonpantuja. Muut maat ovat yleensä lähettäneet Kyprokselle vakinaisen väkensä pataljoonia. Pataljoonat vaihdetaan kuuden kuukauden väliajoin.

TOIMINTAPERIAATTEET ERI TAHOILLA

Kreikkalaispuolen, joka samalla on maan hallituspuoli, taktiikka on seuraava: lähtökohtana on, että Kyproksen kreikkalaiset ovat oikeassa ja Kyproksen turkkilaiset ovat kapinoitsijoita, joita on ankaruudella kohdeltava, jotta he tietäisivät olevansa väärässä. YK:n kanssa käydyssä kirjeenvaihdossa todetaan, että hallituksen oikeuksiin kuuluu järjestyksen ylläpitäminen maassa ja sen perusteella kreikkalaispuoli järjestää

kaikenlaisia rajoituksia turkkilaispuolen jokapäiväiselle elämälle. Turkkilaisethan ovat vetäytyneet omille vartioimilleen alueille, mutta yhteydet näiden alueiden välillä on tehty mahdollisimman vaikeiksi. Kreikkalaispuoli on järjestänyt tiesulkuja kaikkialle. Turkkilaiset joutuvat niillä jopa ruumiilliseen tarkastukseen ja kuormat täytyy tyhjentää maantielle, jotta aseiden salakuljetus turkkilaisalueelta toiselle estettäisiin. Vain elintarvikkeiden kuljetukset ovat sallittuja. Rakennustarvikkeita ja teiden korjaustarpeita ei saa kuljettaa turkkilaisten alueelle, jotta sotilaiden laitteiden rakentaminen estettäisiin. Aina viime marraskuun alkuun saakka oli kirjeiden ym kuljettaminen kielletty turkkilaisalueelta toiselle. Siihen tuli kuitenkin silloin muutos. Nyt posti jaetaan samalla tavalla kaikille saaren asukkaille. Tähän oli YK:n joukkojen poliittinen johto sitkeästi pyrkinyt, ja postinkulun uudelleen järjestämisestä kaikkialle saarella on pidettävä yhtenä sen huomattavana saavutuksena. Eräänä muka vaikuttavana rankaisukeinona kapinoitsijoita kohtaan on kreikkalaispuoli mm kuluneen kesän aikana käyttänyt turkkilaisalueiden sulkeamista kaikilta yhteyksiltä. Eräiden pommiattentaattien lopettamiseksi, joiden aiheuttajia ei muuten koskaan ole saatu selville, sulki hallitus viime kesänä kaksi kertaa Nicosian turkkilaisen kaupunginosan kaikilta ulkoisilta yhteyksiltä. Useiden päivien aikana kaupungin turkkilaiset eivät saaneet lainkaan elintarvikkeita. Tästä nousi kova hälinä, mutta vasta YK:n saarella olevan johdon painostuksesta rajoitukset kummallakin kerralla saatiin poistetuiksi. Loppukesällä syttyi yhtäkkiä pariin otteeseen metsäpaloja saaren länsiosissa, joiden syyttäjiä ei ole saatu selville. Hallitus sulki rangaistukseksi 14 turkkilaiskylää ja Lefkan kaupungin kaikilta yhteyksiltä moneksi päiväksi. Kreikkalaispuolen toimesta räjäytettiin myös Lefkan kaupungin vuorilta tulevat vesijohdot. Kaikki nämä toimenpiteet eivät kuitenkaan ole lannistaneet turkkilaispuolta, pikemminkin päinvastoin.

Kreikkalaispuolen sotilallisena päämääränä on ensinnäkin vartioida turkkilaispuolen alueita. Niiden ympärille on monin paikoin muodostunut ns uhmausalueita (confrontation areas), joissa ollaan asemassa vastakkain. Näistä ovat tärkeimpiä Nicosian ns vihreä rajaviiva, joka halkaisee kaupungin ja jonka molemmin puolin pidetään silmä kovana vahtia, sitten Kokkina, Limnitis, Ambelikou, Temblos, Tripimeni, Famagusta, Larnaca, Ktima. Näillä alueilla vahditaan toisiaan tarkasti ja

ryhdytään heti liikehtimään, jos vastapuoli yrittää rakentaa tai parantaa asemiaan. Kreikkalaisilla on yleensä paremmat mahdollisuudet asemansa parantamiseen kuin turkkilaispuolella, sillä hallituksen joukoilla on myös YK:n toteamat valtuudet rakentaa asemia saaren ulkopuolelta tulevaa hyökkäystä silmällä pitäen. Kreikkalaispuoli on tavantakaa rakentanut uusia asemia ja meidän on täytynyt siihen suostua, mm bunkkerilinjan rakentamiseen piikkilankaesteineen keskelle metsää turkkilaisten keskialueen pohjoispäähän ja rannikkopuolustusasemien rakentamiseen Larnacaan aivan turkkilaisalueen eteen. Viimeksi ovat he laskuvarjojoukkojen hyökkäyksen varalta rakentaneet sarjan bunkkereita keskialueen molemmin puolin. Turkkilaispuoli ei tunnusta kreikkalaispuolelle jäänyttä tynkähallitusta maan lailliseksi hallitukseksi. Turkkilaispuolen sotilaallisena päämääränä tuntuu olevan pitää kiinni joka neliömetristä maata, joka nyt on heidän hallussaan. Tämä ilmeisesti siltä varalta, että heidän ajatuksensa federatiivisesta valtiosta toteutuisi. Turkkilaisten taktiikka on samanlainen kuin kreikkalaisten, rakentaa asemia missä vaan voivat ja pitää tarkasti silmällä vastapuolen toimenpiteitä ja ilmoittaa niistä aina YK:n joukoille.

Näemme siis, että molemmin puolin on tuhansia miehiä ollut jo kolme vuotta vahdinpäidossa tai aseellisissa harjoituksissa eri tahoilla saarta. Tämä maksaa paljon rahaa, mutta Kreikka ja Turkki maksavat osan menoista. Kuten olemme todenneet, lähettää Kreikka myös joukkoja saarelle.

YK:n JOUKKOJEN TOIMINTATAVAT

YK:n joukot on ryhmitetty saarelle seuraavasti: Suomi Nicosian itäiselle lohkolle, Tanska läntiselle Nicosian lohkolle, Ruotsi Famagustan lohkolle, Englanti Limassolin lohkolle, Irlanti Lefkan lohkolle ja Kanada Kyrenian lohkolle. Joukkojen pääesikunta, Headquarters, on Nicosian länsipuolella lentokentän äärellä vanhoissa englantilaisissa parakeissa.

Joukon päätehtävänä on, Turvallisuusneuvoston päätöksen mukaan, estää taistelujen uudelleen alkaminen ja tarvittaessa myötävaikuttaa laillisuuden ja järjestyksen ylläpitämisessä ja normaalsiin olosuhteisiin palaamisessa. YK:n joukot ovat asettuneet saaren vastapuolten väliin

sijoittamalla uhmausalueille kiinteän tarkkailupisteverkoston ja tarpeen tullen ylimääräisiä partioita. Reservit pidetään mahdollisimman suurina. Suomen pataljoona mm on muistaakseni valmis aika lyhyen ajan kuluessa irroitamaan kaksi komppaniaa ylimääräisiin tehtäviin.

Ylipäällikön reservinä on ollut Nicosiaan sijoitettu kanadalainen tiedusteluauto-osasto (28 konekiväärillä aseistettua pientä panssariautoa), mutta ylipäälliköllä on mahdollisuus siirtää lohkojen sisäisiä reservejä vieraille lohkoille. Kanadalaisten erikoistehtävänä tavanomaisten tehtävien lisäksi on suorittaa päivittäin ns saattuepalvelusta Nicosian ja Kyrenian välillä. Erikoissopimuksella saavat kreikkalaispuolen autot käyttää Tunkin keskusalueen läpi kulkevaa lyhintä tietä näiden kaupunkien välillä, mutta vain kaksi kertaa päivässä, molempiin suuntiin aamuin ja illoin vartioidussa saattueessa. Suomen pataljoona asettaa sekin tähän kolonnaan joukon moottoripyöräilijöitä saattajiksi. On aivan erityinen näky, kun joskus toistakin sataa autoa käsittävä kolonna panssariautoja, liehuvine YK:n lippuineen, edessä, keskellä ja takana kypäräpäisiä pyöräilijöitä mennä viilettää turkkilaisen enklaavin läpi. Se on erikoispiirre sekin, tältä hiekkasäkki-asemien, maantiesulkujen ja bunkkereiden täyttämältä riitojen saarelta.

YK:n JOUKKOJEN RAUHANTURVAAMIS- TOIMINTA

Erikoispiirteenä YK:n rauhanturvaamistoiminnassa ovat neuvottelut. Kaikki YK:n johtajat alimmasta ylimpään joutuvat kukin vuorollaan ja omalla tasollaan välikohtausten sattuessa miltei ensimmäisenä toimenpiteenään — tarpeellisten lisäjoukkojen paikalle lähettämisen ohella — ottamaan yhteyttä molempien osapuolten vastaavien johtajien kanssa. Uhmausalueilla on tultu yleensä siihen, että esim joukkueenjohtajilla ja komppanianpäälliköillä on vakinaiset puhelynyhteydet molempien osapuolten vastaavien herrojen kanssa ja uhkaava välikohtausta pyritään heti puhuen selvittämään. Yleensä pyritään jo komppanianpäälliköiden tasolla, mutta ainakin pataljoonankomentajien tasolla, tulemaan hyväksi tutuksi vastapuolen herrojen kanssa. Tässä mielessä ei ylimmällä johdolla ole mitään sitä vastaan, että YK:n upseerit käyvät molemmissa

leireissä kolleegojensa vastaanotoillakin tai myös itse tarjoavat heille joskus jotain, mutta tasapuolisesti, sillä täysi puolueettomuus molempiin osapuoliin nähden on yksi tärkeimpiä ohjeitamme. Kyproksella käydään kyllä kummaa sotaa, sillä tässä taannoin, englantilaisten vastaanotolla heidän Limassol-alueellaan, tapasin sekä kreikkalaisten että turkkilaisen tärkeimmät paikalliset johtajat. Kun onnittelin erästä turkkilaista tästä yhteisymmärryksestä kreikkalaisten kanssa, vastasi hän, että emme me pidä toisistamme, mutta ylläpidämme hyviä suhteita englantilaisiin. Totta on, että riitaveljekset pysyttäytyivät suuren salin eri puolilla.

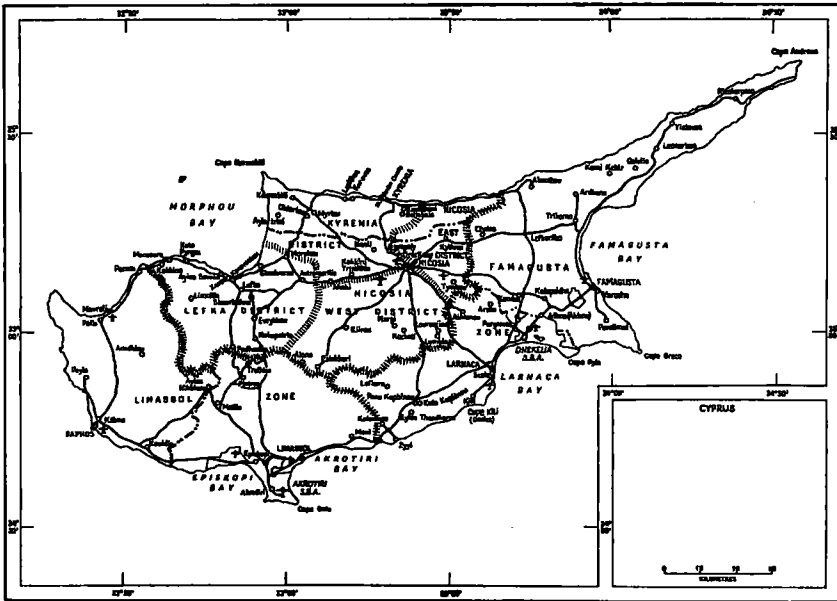
Ylimmässä portaassa on meillä kreikkalais- eli hallituspuolella ollut tekemistä presidentti, arkkipiispa Makarioksen, eduskunnan puhemies Cleridesin, ulkoministeri Kyprianoun, hänen sijaisensa Araouzos'n, sisä- ja puolustusministeri Georhadjis'in sekä kenraali Grivasin kanssa. Turkkilaisella puolella taas varapresidentti Kuchuk'in, ministeri Orek'in ja herra Suleiman'in kanssa. Kaikki nämä herrat tunnen hyvin ja olen tavannut heidät lukuisia kertoja.

Kun kenraali Keinonen kunnioitti meitä käynnillään syksyllä Kyproksella, tutustui hän kaikkiin näihin herroihin paitsi presidentti Makariokseen, joka oli matkoilla.

Taktiikkamme on seurata tilannetta. Jos on esim laukaustenvaihtoa taikkapa vain yksinäisiä laukauksia, otamme heti selville kuka ampui ja miksi. Jos näemme jossain tehtävän varustelutöitä, otamme heti selville miksi. Asemien parannuksia kyllä sallitaan, mutta jos kysymyksessä on uusi työ, koetetaan se estää. Useasti asiassa on vielä sellainen vaihe, että asemat kaikesta huolimatta molemmin puolin miehitetään. Silloin on joukkoja lähetettävä kiireesti paikalle ja ryhdyttävä heti neuvottelemaan normaaliin asiantilaan palaamisesta.

YK:n joukkojen voima on etupäässä moraalinen. Me emme käytä aseita. Tulen saa avata vain vastapuolen joko ampuessa tai tullessa päälle ja silloinkin on varoitettava ennen ampumista.

Kyproksella viettämäni kuuden kuukauden aikana eivät YK:n joukot ole kertaakaan ampuneet, eikä niitä ole joukkona ammuttu. YK:n paikalle tullessa on vastapuolten välillä mahdollisesti alkanut tuli aina saatu vaikenemaan ja tilanne on saatu heti palaamaan ennalleen. Jos välikohtaus on vaikeahko ja jos ei riitä saada paikalla ratkaistuksi ve-

dotaan ensin neuvotteluihin saaren ylimpien viranomaisten kanssa ja jos se ei vie tulokseen vetoamme YK:n pääsihteeriin. Hän voi arvovalallaan painostaa Kyproksen hallitusta tai Turkin hallitusta, jota kyp-roksenturkkilaiset tottelevat. Pahimmassa tapauksessa pääsihteeri voi vedota Turvallisuusneuvostoon, joka sitten koettaa YK:n nimessä saada syyllisen puolen palaamaan järjestykseen.

Esitän nyt YK:n Kyproksen joukkojen toiminta-ajalta muutamia tyypillisiä selkkauksia tai selkkaussarjoja ja miten ne on selvitetty tai yritetty selvittää.

KOKKINAN SELKKAUS 7—8 PÄIVÄNÄ ELOKUUTA 1964

Kokkinan turkkilainen alue oli siihen aikaan paljon suurempi kuin nyt ulottuen kuutisen kilometriä sisämaahan. Kreikkalaispuoli syytti turkkilaispuolta aseiden tuomisesta salaa maahan Kokkinan sataman

kautta. Elokuun alkupäivinä havaittiin, että kreikkalaispuoli vahvisti huomattavasti joukkojaan tällä alueella. Niitä oli siellä lopuksi 7. 8. yli 1500 miestä. Turkkilaisilla oli tällä alueella vain noin 500 miestä. YK:n joukkoja oli täällä vain yksi komppania. Huolimatta YK:n ylipäällikön protesteista kreikkalaispuolen hyökkäys alkoi 7. päivänä. YK:n muodostama tähytyspaikkojen linja ylitettiin joukolla yllättäen. Tällaisessa tapauksessa, jolloin on kysymys aika suurista voimista YK:n voimiin nähden, YK:n joukoilla on ohje vetäytyä syrjään. Turkkilaispuolen piti ylivoiman edessä peräytyä, mutta silloin 8. 8. Turkki puuttui asiaan ja lähetti taisteluun erinäisen määrän lentokoneita. Ne hyökkäsivät kaksi kertaa kreikkalaispuolen asemia vastaan. Asia oli jo vedetty 8. 8. Turvallisuusneuvostoon, joka määräsi yleisen tulitauon koko saarelle. Siihen mukautuivat molemmat osapuolet, ja Turkin ilmavoimat eivät enää hyökänneet. Tämä on ainoa kerta, jolloin Turkki on osallistunut saaren taisteluihin, vaikka se silloin tällöin kyllä on jopa korkeassakin asemassa olevien kenraalien suulla uhannut tämän vielä tehdä. Kokkinan taistelun tuloksena turkkilaispuolen alue pieneni nykyiseen kokoonsa eikä sellaisenaan enää muodosta suurtakaan vaaraa turkkilaisena sillanpäätä. Tässä taistelussa olivat kreikkalaispuolen tappiot 53 kaatunutta ja 125 haavoittunutta. Näin veristä yhteenottoa ei saarella ole sen jälkeen sattunut.

FAMAGUSTAN YHTEENOTOT SYKSYLLÄ 1965

Famagusta on saaren ainoa satama, jonka välittömässä läheisyydessä on ns vanha kaupunki. Täällä asuu noin 6000 turkkilaista ja sitä ympäröivät mahtavat venetsialaisten aikoinaan rakentamat muurit. Kreikkalaispuoli oli kovin halukas vahvistamaan rannikkolinnoituksiaan sataman pohjoispuolella ja saikin YK:n joukkojen ylipäällikön suostumuksen parin pesäkkeen rakentamiseen Karaolos hiekkarannan pohjoispuolelle. Mutta tämän lisäksi kreikkalaiset syyskuussa 1965 ryhtyivät rakentamaan pesäkkeitä vielä lähemmäs vanhaa kaupunkia, joka taas hermostutti turkkilaisia. Laukausten vaihtoa syntyi marraskuun 2. päivänä ja sitä jatkui kolme päivää. Tappiot molemmilla puolilla olivat yhteensä yksi kaatunut ja viisi haavoittunutta. Täällä saatiin tulokseksi, kun asia vedettiin Makariokseen ja Kuchuk'iin, että turkkilaiskaupunginosaa

ympäröivä alue noin parin kilometrin leveydeltä neutralisoitiin kokonaan. Linnoitetun kaupunginosansa sisäpuolella saavat turkkilaiset pitää aseelliset joukkonsa ja aseellisia harjoituksia, mutta he eivät saa näyttäytyä aluetta ympäröivillä muurien harjoilla. Tämä ns Famagustan sopimus on hyvä sopimus, mutta sen tulkitsemisessa on yhä vielä harmia.

TRIPIMENIN SELKKAUS

Tämä oli tapahtumasarja, joka johti suurimpaan, jos niin saan sanoa, sotilaalliseen yhteenottoon minun aikanani saarella.

Tripimeni on pieni kreikkalainen kylä saaren pohjoisosassa, useaman lännestä itään perättäisesti toisiaan seuraavan turkkilaiskylän muodostaman turkkilaisseudun pohjoispuolella. Kreikkalaispuoli pelkää kovasti, että seudusta muodostuu uusi suljettu turkkilaisalue ja pyrkii saamaan itselleen ainakin yhden pohjoisesta etelään kulkevan poikkitien tämän alueen halki. Tekosyyksi on otettu välttämättömyys parantaa Tripimenikylän yhteyksiä Nicosiaan, kun sen asukkaiden on tehtävä pitkähäkö kiertomatka turkkilaisalueen itäpuolitse päästäkseen maan pääkaupunkiin. Yksinkertaisin ratkaisu olisi tietenkin, että tripimeniläiset saisivat käyttää jo olemassa olevaa tietä Tripimeni—Knodhara—Vetsara, mutta turkkilaiset suostuivat tähän vain ehdolla, että he saavat tarkastaa tripimeniläisten kuormat Knodharassa. Tähän taas kreikkalaiset eivät suostu, ei vaikka tarkastus voisi tapahtua YK:n joukkojen valvonnassa, koska hallitus ei katso voivansa alistua tällaisiin tarkastuksiin maassa, jossa sillä pitää olla oikeus ylläpitää järjestystä. Näin pienestä asiasta kehittyi sitten lihava riita.

Aluksi yrittivät kreikkalaiset suuren maansiirtokoneen avulla rakentaa uuden tien peltojen halki pohjoisesta etelään Knodharan länsipuolitse. YK:n joukot saivat tämän työn pysäytetyksi, mutta seurauksena oli, että turkkilaiset hieman lisäsivät näillä seuduilla olevien vaatimattomien asemiensä miehitystä. Tästä oli taas jonkun ajan kuluttua seurauksena — toukokuun lopulla v 1966, vähän Kyprokselle tuloni jälkeen — että kenraali Grivas päätti lopullisesti selvittää asian voimakeinoin. Alkuseremoniana oli eräänä yönä kova kiväärיתי Tripimenistä etelää kohti. Sen seurauksena turkkilaiset rakensivat ja miehittivät

uudet asemat Knodharan—Tripimenin tiellä. YK:n joukot koettivat häätää turkkilaiset pois, mutta eivät onnistuneet suostutteluissaan ja väkivaltaa ei tahdottu käyttää.

YK:lla on yhdysupseeri kansalliskaartin esikunnassa ja tämän kautta tiedotti kenraali Grivas minulle, että jolleivat turkkilaiset kolmen päivän kuluessa perääntynyt Tripimenin eteläpuolella olevista asemistaan, hän tulee väkisin avaamaan tien tienrakentajilleen. Kiiruhdin silloin kenraali Grivas'in luo ja tapasin nyt ensimmäisen kerran tämän kuuluisan vapaustaistelijan. Hän on hienon näköinen noin 70-vuotias upseeri, joka innostuessaan aikalailla elehtii käsillään. Hän on Ranskan Sotakorkeakoulun kasvatteja kuten minäkin (emme kuitenkaan ole samanaikaisia) ja keskustelimme aina ranskaksi toistemme kanssa. Meillä oli parin tunnin pituinen, ajoittain aika kiivas keskustelu, joka päättyi siihen, että sain kenraali Grivas'in tynnytetyksi noin kahdeksi viikoksi, jona aikana lupasin järjestää pulman.

Useiden käyntien aikana, niin hyvin turkkilaisten kuin kreikkalaisten johtomiesten ja ministerien luona, koetin järjestää asiaa siten, että turkkilaiset sallisivat tripimeniläisten ajaa tarkastuksetta läpi Knodharan. He suostuivatkin siihen ehdolla, että turkkilaiset saisivat tältä alueeltaan käydä myös tarkastuksetta Nicosiassa kahdeksalla bussilla päivittäin. Tähän eivät taas kreikkalaiset suostuneet.

Neuvottelun jälkeen YK:n päämajassa päätimme silloin, herra Bernardes ja minä, ehdottaa, että koko alue Tripimenin—Chatoksen—Knodharan välillä neutralisoidaisiin siten, että kaikki aseelliset voimat molemmiin puolin vedettäisiin sieltä pois YK:n jäädessä vartioimaan aluetta. Tämän jälkeen neuvoteltaisiin sitten liikenteen vapaudesta tällä alueella. Saimme pääsihteerin U Thant'in suunnitelman taakse ja se esitettiin hänen ehdotuksenaan osapuolille. Kreikkalaispuoli hyväksyi sen, mutta turkkilaispuoli vain osittain siten, että se veti suurimman osan voimistaan pois alueelta, mutta säilytti kolme asemaa miehitettyinä, koska ne olivat heidän mielestään vanhoja, ennen selkkauksen syntyä rakennettuja. Pääsihteerin raportoi asian kirjeellisesti Turvallisuusneuvostolle.

Tällä asteella tämä kysymyksen järjestely on vieläkin. Rauha on kuitenkin säilynyt alueella, sillä kenraali Grivas on jättänyt asian sikseen. Hän on kuitenkin arvostelevasti sanonut, että kaikki syy on YK:n,

joka ei saanut turkkilaisia pois asemasta, jonka nämä yöllisen tulitaistelun jälkeen rakensivat Knodhara—Tripimeni-tielle. ”Jos turkkilaisille antaa yhden sormen he vievät koko käden”, hän sanoi.

MORA MELOUSHA

Tämä kenraali Grivas'in mielipide olikin sitten aiheena 23.—24. 7. Mora Melousha kylien dramaattisille tapahtumille. Tapahtumat alkoivat sillä, että eversti Koskenpalo sai lauantai-iltapäivällä 23. 7. hälyttävän tiedon, että suomalaisten alueella olevan Mora-nimisen turkkilaiskylän eteläpuolella tiellä Nicosiasta Famagustaan liikehti kansalliskaartin osastoja ja kyproslaisia poliisivoimia. Eversti Koskenpalo saapui tiedusteluosastoinen paikalle parahiksi nähdäkseen kuinka kypäräpäinen poliisiosasto etenee taistelujärjestyksessä päätietä Moraa kohti. Ajettuaan pari kertaa vastapuolten väliä hän sai turkkilaiset, jotka olivat jo miehittäneet asemansa, perääntymään ja kreikkalaispuolen vakuutetuksi siitä, ettei alueella ollut mitään uusia asemia. Eversti Koskenpalosta tuli hetkessä maailmankuulu. Otsikoin ”Suomalainen eversti Koskenpalo järjestää selkkauksen Kyproksella” oli seuraavan päivän maailman lehdistössä, Lontoon Times'issä oli mm kuvauksia tapahtumasta, ja me kaikki suomalaiset iloitsimme eversti Koskenpalon menestyksestä.

Mora selvisi, mutta juttu ei päättynyt tähän. Minutkin oli jo hälytetty päämajaan ja sieltä havaitsimme, etteivät kansalliskaartin ja poliisin osastot vielä poistuneetkaan seudulta, vaan näyttivät leiriytyvän sinne. Lähistöllä olevat turkkilaiskylät olivat kaikki kiihtymyksen vallassa ja yhtäkkiä ilmoitettiin Melousha-nimisestä, ruotsalaisten alueella olevasta turkkilaiskylästä, että turkkilaiset eivät enää päästä kreikkalaista poliisia partioimaan kylän läpi, vaikka kreikkalaispoliisi oli tottunut näin pari kertaa viikossa tekemään. Ruotsalaiset aloittivat heti neuvottelut asiassa, mutta ennenkuin ne saatiin päätökseen, ilmoitti jo esikuntaansa palannut kenraali Grivas yhdysupseerimme kautta, että hän tulee valloittamaan Melousha-kylän ja riisumaan turkkilaistaistelijat aseista. Käskin ruotsalaisia tuomaan kylään apuvoimia ja kiirehtimään neuvotteluja poliisipartion läpikäsemiseksi, vaikkapa YK:n suojeluksessa, mutta kun kenraali Grivas'ille ilmoitettiin tästä, hän vastasi: ”Hyvä on,

mutta silti toteutetaan sanomani kylän valloittamisesta ja aseistariisumisesta sana sanalta". Päätin olla antamatta periksi ja samaa mieltä olivat neuvonantajani. Kokosin lisää väkeä kylään. Sinne lähetettiin reservini, kanadalainen tiedusteluautomuodostelma ja kaksi suomalaista jalkaväkijoukkuetta, joten ruotsalaisten kanssa kylässä oli aamuyöstä yli 200 miestä. Kenraali Grivas'in joukot siirtyivät myös aamuyöstä kylän länsipuolelle. Esikuntapäällikköni kävi vielä kello 5 aamulla viemässä sanan kenraali Grivas'ille, että me emme salli hänen valloittaa kylää, mutta järjestämme kyllä läpikulun kreikkalaiselle poliisille kylän halki. Kenraali Grivas sanoi itse hankkivansa itselleen läpikulun. Mikä siinä, odotimme aamun valkenemista ja taistelun alkamista. Heti aamun sarastaessa etenivätkin kenraali Grivas'in joukot taistelujärjestyksessä kylää kohti kolmelta taholta, mutta vain sille etäisyydelle, noin 300 metrin päähän, jonka ruotsalaisten komentaja eversti Lavén, hyvä mies muuten, oli määrännyt rajaksi, jonka yli tulleita kohti avataan tuli. Siihen joukot pysähtyivät ja kaivautuivat maahan, ja siinä maattiin asemissa, kunnes selkkaus neuvottelujen avulla saatiin selvitettyksi. Esikuntapäällikkö lennätettiin Meloushaan aamupäivällä mukanaan turkkilaispuolen johtajiston edustaja, ja niin saatiin parin tunnin neuvottelun jälkeen kylän mukhtar suostumaan kreikkalaispoliisin partiointiin kylän läpi "entiseen tapaan" ehdolla, että kreikkalaisjoukot poistuvat alueelta.

Kello 12 soitin puolustusministeri Georghadjs'ille, että nyt tie on selvä poliisipartiolle eikä siis ole mitään syytä pitää joukkoja siellä. Pyydin ministeriä antamaan käskyn kenraali Grivas'ille vetää joukkonsa pois. Ministeri tuntui erittäin helpottuneelta ja sanoi ratkaisun olevan hyvän sekä antavansa Grivas'ille käskyn vetäytymisestä.

Viime aikojen tapahtumista mainittakoon vielä seuraavat: Noin kymmenkunta päivää Meloushan tapahtumista, 5. p:nä elokuuta, alettiin Lefkan alueella ammuskella. Turkkilaisten aloittama kiväärituli kesti 9.8. saakka. Kolmen kreikkalaisen haavoituttua kreikkalaiset järjestivät Limnitiksessä oikein suurammunnan, johon turkkilaiset eivät kuitenkaan vastanneet.

Koska tällainen ammunta vaikutti varsin hyödyttömältä, käännyin molempien osapuolten puoleen ja ehdotin, että nyt taas asetettaisiin entinen tulitauko voimaan ja päätettäisiin olla ampumatta, vaikka vasta-

puoli siihen provosoisi. Molemmat puolet, presidentti Makariosta ja varapresidentti Kuchuk'ia myöten, suostuivat ilolla tähän ajatukseen ja minä vahvistin asian kirjeellisesti 16. 8.

Tämä yritys ei kuitenkaan onnistunut niinkuin olin toivonut. Samana päivänä 12. 8., jolloin presidentti Makarios suostui uudistettuun tulitaukoon, ammuttiin eräs aseistamaton turkkilainen sotilas Ktimassa. Tämä oli pahaenteistä. Se aiheutti pitkällisen paikallisen vihanpidon, jota vieläkin selvitetään. Tulitauko kuitenkin kesti. Mutta sitten 8. 8. murhattiin kaksi turkkilaista Throdos-vuoristossa ja 9. 9. yksi turkkilainen Arsos-nimisessä sekalaiskylässä ruotsalaisella alueella. Tämä oli jo turkkilaisille liikaa, neljä uhria lyhyen ajan sisällä. Samassa Arsos-kylässä ammuttiin 11. 9. kreikkalainen ja haavoitettiin kolmea. Tämä kaikki aiheutti vallan vimmatun, koko yön kestäneen, verrattain päättömän ammunnan Arsoksessa. Sinne piti kiireesti lähettää YK:n joukkoja, aluksi ruotsalaisia, koska Arsos on ruotsalaisten aluetta. Lisäksi sinne lähetettiin tanskalaisia ja kanadalaisia osastoja. Kylä on nyt palautunut normaaliin elämäntyyliin, ja joukot ovat suurimmaksi osaksi lähetetty pois.

Olin herra Bernardes'in kera lokakuun alussa käymässä presidentti Makarioksen luona ennen viimeksimainitun lähtöä äskeiselle pitkälle Etelä-Amerikan matkalleen. Olin silloin saanut selville, että kreikkalaispuoli kaivaa uusia asemia erityisesti saaren keskiosassa turkkilaisalueen molemmin puolin, ja että turkkilaispuolella tehtiin samaa, vaikkakin pienemmässä mittakaavassa. Ehdotin presidentille, että kaikista uusien asemien rakentamisesta nyt luovuttaisiin, sehän vain lisää jännitystä saarella. Presidentti ja varapresidentti suostuivat tähän. Minä puolestani vahvistin tehdyn sopimuksen kirjeellisesti molemmille tahoille. Sotilaspuoli osoittautui kuitenkin taas vahvaksi. Minut pyydettiin presidentin lähden jälkeen vt ulkoministerin puheille ja siellä sain kuulla, että hallitus katsoo tiettyjen puolustuslaitteiden rakentamisen välttämättömäksi. Sotilasjohdon ohjelma osoittautui kuitenkin rajoitetuksi ja meillä on parhaillaan meneillään neuvottelut tietojen antamiseksi meille tehdyistä linnoitustöistä. Toivoa sopii, että turkkilaispuoli saadaan pysymään rauhallisena. Tilanne on joka tapauksessa pysynyt rauhallisena jo lokakuun puolivälistä lähtien eikä mikään viittaa sen pahempaan häiriytymiseen. Kaikki ikäänkuin nyt jo vähitellen valmistautuisivat pulman ratkaisemiseen poliittista tietä. Uskoisin vastuunalaisten johtajien mo-

lemmin puolin olevan tätä mieltä. YK:n joukkojen on kuitenkin jatkuvasti valppaasti seurattava tilannetta, sillä niin kauan kun poliittista ratkaisua ei ole saavutettu, voi uusia välikohtauksia syntyä.

POLIITTISET TOIMENPITEET KYPROKSEN ONGELMAN RATKAISEMISEKSI

On selvää, että Kyproksen ongelmalle on ratkaisu löydettävä poliittista tietä, sillä sotilaallista tietä ratkaisuun pyrkiminen veisi vain kaaokseen, ehkäpä suurvaltasotaan.

YK:n joukkojen tehtävänä on rauhan säilyttäminen, eikä rauhan saavuttaminen. Tässä tehtävässään YK:n joukot ovat kieltämättä onnistuneet.

Rauhan saavuttamista silmällä pitäen nimitti pääsihteeri U Thant kuten sanottu heti selkkauksen alussa Englannin, Kreikan, Turkin ja Kyproksen suostumuksella suurlähettiläs Sakari Tuomiojan välittäjäksi asiassa. Työskenneltyään kysymyksen ratkaisemiseksi muutamia kuu-kausia suurlähettiläs kesken työnsä kuoli syyskuussa 1964. Hänen seuraajakseen nimitettiin entinen Equadorin presidentti, herra Galo Plaza. Lopullisessa raportissaan 26. päivältä maaliskuuta 1965, jonka hän sanoo osittain perustuvan Sakari Tuomiojan muistiinpanoihin, herra Plaza esitti ratkaisuehdotuksensa. Se sisälsi pääasiassa seuraavaa:

1. Enosis olisi päämäärä, josta kyproslaisten on saatava äänestää, mutta vasta muutaman vuoden kuluttua.
2. Kypros demilitarisoitaisiin.
3. Vähemmistölle annettaisiin kansainvälisesti taatut vähemmistöoikeudet.
4. Vähemmistöoikeudet sisältäisivät väliaikaisesti myös erinäisiä poliittisia oikeuksia valtion hallintaan osallistumisesta.
5. Väliaikaisesti asetettaisiin maahan tehtäviä sopimuksia valvomaan YK:n asiamies ja hänelle avuksi joukko huomioitsijoita.

Tämän herra Plazan ehdotuksen hyväksyi Kyproksen kreikkalais-hallitus jatkuvien neuvottelujen pohjaksi, mutta Turkin hallitus hylkäsi sen. Tämän jälkeen ei varsinaista välittäjää ole nimitetty, sillä osa nimi-

tykseen vaadittavista hyväksyjä-hallituksista katsoo, että välitystoimi päättyi raportin esittämiseen.

Pääsihteeri U Thant on tämän vuoksi voinut vain omin valtuuksinsa nimittää asiaa hoitamaan "oman erikoisedustajansa" entisen brasilialaisen suurlähettilään herra Bernardes'in, jonka tehtäviin kuuluu myös neuvotella asiasta Kreikan ja Turkin hallitusten kanssa. Herra Bernardes'illa on oma toimistonsa YK:n Kypros-joukkojen päämajassa ja hän on kiinteässä yhteistoiminnassa joukkojen ylipäällikön kanssa. Herra Bernardes'in aikaansaannosta on, että Kreikka ja Turkki päättivät ryhtyä kahdenkesken neuvottelemaan ongelman ratkaisusta. Tämä ns dialogi on nyt ollut käynnissä viime heinäkuun puolivälistä lähtien ja viimeisten tietojen mukaan se tuskin päätty tulokseen ennen vuoden 1967 tammikuuta. Ehkä siitä sitten aukeaa mahdollisuus lopulliseen sopimukseen.

On vaikea lähteä tekemään arviointeja, siksi kaukana ovat toisistaan vielä molempien puolien mielipiteet ja siksi kaukana häämöittää sovinto. Kyproksen turkkilaiset vaativat mm Turkin turkkilaisjoukkoja suojakseen saarelle ja saaren kreikkalaiset taas Kreikan kreikkalaisten joukkojen läsnäoloa. Jotkut sanovat kuitenkin, että ehkä Naton välityksellä päästäisiin tässä sovintoon.

Kyproksen kreikkalaiset vaativat Enosista, siis Kreikkaan liittämistä, johon taas turkkilaiset eivät voi suostua. Mutta ehkä turkkilaiset suostuisivat siten lievennettyyn Enosikseen, että autonominen Kypros olisi vain yhteisen kuninkaan ja yhteisen ulkoministerin välityksellä liitetty Kreikkaan, jos turkkilaisen joukko-osaston läsnäolo saarella saataisiin sitä tietä myönteisesti ratkaistuksi. Sangen monet ovat sitä mieltä, että Enosis pitäisi siirtää tulevaisuuteen, myöhemmin ratkaistavaksi, Plazan malliin, ja että nyt olisi aluksi jatkettava itsenäisenä Kyproksena, koska se ilmeisesti taloudellisesti olisi edullisinta.

Kreikan ja Turkin välisen kaksinpuhelun odotetaan joka tapauksessa tuovan jotain valoa kysymyksen ratkaisumahdollisuuksiin. Tuntuu myös ilmeiseltä, että Turvallisuusneuvoston on vielä toistaiseksi pidennettävä määräaika.